

Poslední slovo

n. LN-29.2.21

Ludvík Vaculík

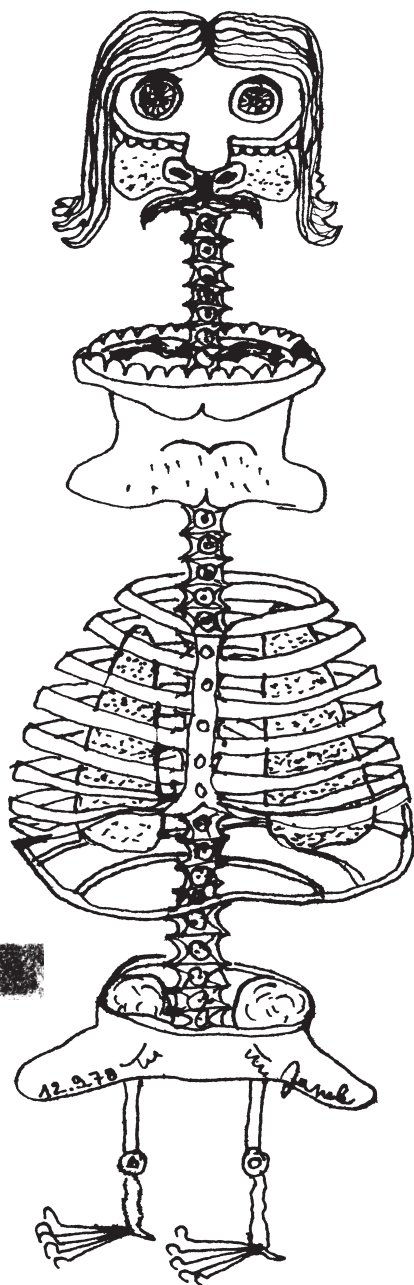
© Ludvík Vaculík, 2008, 2011

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoliv způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Vydala v roce 2011 nakladatelství
Jaroslava Jiskrová – Máj,
Štichova 580/25, 149 00 Praha 4, j.jiskrova@volny.cz
jako svou 38. publikaci (3. elektronickou)
a nakladatelství Dokořán, s. r. o.,
Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz,
www.dokoran.cz
jako svou 388. publikaci (5. elektronickou).

Třetí vydání, elektronické první.
Výběr (za účasti autora), ediční příprava a redakce
Jaroslava Jiskrová
Ilustrace Pavel Reisenauer, Jan Vaculík
Typografie Luboš Šedivý a David Greguš

ISBN 978-80-7363-328-8 (Dokořán)
ISBN 978-80-86643-36-6 (Máj)

Poslední slovo

Ludvík Vaculík

Obsah

Komunismus je bití
Úvod

Poslední slovo z roku 1989
Poslední slovo z roku 1993
Poslední slovo z roku 1996
Poslední slovo z roku 1997
Poslední slovo z roku 1998
Poslední slovo z roku 1999
Poslední slovo z roku 2000
Poslední slovo z roku 2001

O autorovi

Poslední slovo

Ludvík Vaculík

Výbor fejetonů z Lidových novin
(1989–2001)

KOMUNISMUS JE BITÍ

Víc než stoletou obchůzku Evropou končí strašidlo komunismu u nás upřímným projevem své povahy: bitím lidí na náměstí. A mýlí se, jestli netaktizuje, sovětský dramatik Šatrov, když v Diktatuře svědomí (Divadlo pracujících ve Zlíně) podává věc tak, jako by se šlechetná idea komunismu měla jen očistit od zla; to nejde, je to zlo samo.

Já jsem na to náměstí nešel, protože bych jistě vletěl do něčeho, při čem by mě zabili. Prý na ně lidé volali „fašisti“ a „gestapo“. To je nesprávné! Oni nejsou suroví proto, že by ztratili nervy či se vymkli z řízení, nejsou „jako fašisté“. Jsou nelidští nezávisle a samostatně, ze své povahy a výchovy i řízení. Proto na ně příště volejte „komunisté“. Pak se ani neurazí, jako se podle Gottwalda nemůže urazit vůl, když se mu tak řekne. A dále, oni nejsou suroví, jen když zrovna bijí, jsou takoví pořád: když schůzují, vyměňují si zkušenosti, přednášejí, vychovávají či vysílají. A v kondici, jakou nám předvedli, prostě jen nechali dojít na svá slova. „Máme vedoucí úlohu,“ říkají ex cathedra, a kdo jim ji upře, toho zmlátí, na tom jsou mezi sebou dohodnutí. Slovo vést přeci znamená mlátit. Ano, po stoletém vzdělaném heglování končí komunismus, tištěn ke zdi důsledky svých činů, bitím lidí: má to ve svých filozofických genech. A ty když se spojí s biologickými geny ostravského chacharství, komunismus vydá rudý květ.

Oni ovšem vždycky někoho bili, jenže dělávali to tajně či neveřejně, bez vědomí jiných lidí nebo s jejich zkaženým vědomím. Po té stránce jsou poslední události pokrokem ze tmy ke světlu. Vláš-

da vůbec udělala pro nás kus práce: po dvaceti letech zatajování každého občanského nesouhlasu dala Chartě 77 a jiným skupinám místo ve sdělovacích prostředcích, zpopularizovala některá čestná jména. Probudila konečně zájem mládeže o Jana Palacha! Rudé právo ve špatném úmyslu otisklo poetický program Českých dětí, ten však musel mnohé čtenáře okouzlit, neboť v tom okolním slovním hnoji zurčel jak lesní studánka.

Jednu těžkou myšlenku však máme: kde se vzalo tolik surovců v uniformě i v civilu, kdo je tak vychoval a řídil? Až dnešní prozatímní vláda odejde, kam dáme tolik defektních osob? Dneska se na Západě i Východě rodí myšlenka „společného evropského domu“ a první lehké právní akty črtají základy humánnějšího řádu v něm. V takovém domě potom jednání vycházející ze zločinecké povahy přijde před soud. Tisíce pachatelů obviněných ze surovosti při výkonu služby bude se jistě utíkat pod známou norimberskou výmluvu: plnil jsem rozkaz. Proto se snažme prosadit do příštího evropského zákoníku ještě jeden paragraf: kdo dokáže splnit rozkaz odporující lidskosti, bude zbaven občanských práv.

5. února 1989

ÚVOD

Poslední slovo zavedly Lidové noviny od svého vzniku. Od podzimu 1987 do prosince 1989 napsal jsem deset příspěvků toho žánru. Jeden z nich, „Komunismus je bití“, redakce z opatrnosti odmítla a já jsem to uznal. Dal jsem ho sám do oběhu na žlutém papíře. Dostal jsem za něj „prokurátorskou výstrahu“, což byl poslední krok před trestním stíháním. Tento text byl uveřejněn až ve sbírce fejetonů „Srpnový rok“, vydané v Mladé frontě roku 1990. Tady ho uvádím jako ilustraci poměrů, v jakých Lidové noviny začínaly.

Obrázkem poměrů převratových je „Poslední slovo“, líčící můj revoluční zážitek na Letenské pláni v prosinci 1989. Tehdy jsem poznal svou „mocenskou“ pozici, porozuměl znamením svého života a našel si svou úlohu. Do Lidových novin psal jsem velice zřídka. K pravidelnému psaní přivedli mě na začátku roku 1996 dva Karlové, redaktori novin: Kříž a Steigerwald. Nabídli mi stálý termín, naprostou volnost psaní a dobrý honorář. Získala mne ta pravidelnost honoráře – po letech fejetonování bez honoráře. Smlouvu jsme uzavřeli podáním rukou a byla pak stejným způsobem potvrzena každým novým šéfredaktorem novin. Svobodu psaní jsem si ověřil, můj honorář se vyvíjel dobře a pondělní odezdávka textu stala se mým zvykem tělesně hygienickým, jako holení.

Čtenářský ohlas byl trvale příznivý, ale pořád slabší, protože moje psaní stalo se samozřejmostí, jež se už nekomentuje. Někdy jsem si myslel, že přišla doba přestat, ale to nikdo nechtěl, krom asi pěti čtenářů. Mohl jsem i přejít se svým psaním jinam, ale to

zásadně nedělám. Do redakce chodím rád, je to můj styk s mládeží. Jsem možná jediný, komu berou texty psané na stroji. Šéfredaktorovi řeknu, když se mi něco na novinách nelíbí, ale ne všecko. Že noviny mají cizího majitele, mi vadí, ale to je vina českého národa. Jsem i akcionářem: nechal jsem si jednu akcii – jako vstupenku na valné hromady. Dividendy žádné, ovšem.

Už dlouho jsem dostával návrhy, abych svá poslední slova souhrnně vydal. Odmítal jsem to, protože jsem nechtěl být jako každý, a nechtěl jsem také, aby se řeklo: Vaculík už nic pořádného nenapíše. Tedy žádné „hobliny z Mistrovy dílny“, dokud nebudu mít knihu. Když teď vyšla „Cesta na Praděd“, uposlechl jsem opakované nabídky paní Jiskrové z nakladatelství Paseka. Ze známého počtu 315 otištěných Posledních slov je jich tu 195.

Když jsem si tento výběr teď přečetl, mám hlavně pocit, že moje psaní bylo až směšně neúčinné: jak se tam marně opakují stížnosti, nadávky a návrhy! Na nic jsem nezapůsobil. Jedinou dobrou stránkou je, že jsem si psaním udržoval duševní rovnováhu, a podobně jsem prospíval i některým čtenářům. Ale jinak je to šestiletý důkaz bezmoci každého psaní. Jsme vlastně takoví královi šašci. Pomáháme dělat fasádu demokracie, ale skutečné poměry dělají jiní „elitáři“.

30. listopadu 2001

POSLEDNÍ SLOVO

Posledního slova v těchto novinách využiju k osobnějšimu projevu než dosud. Konečně trochu střesu odpovědnost, kterou jsem si, možná přecenivě, pěstoval dvacet roků, a s údivem se zamyslím do radostnějšího neznáma, co teď mám po sobě chtět.

Režim padl způsobem, jaký jsme mohli čekat ve snu: prostě ochrnul. Ovšem ztráty, i na lidech, přesně neznáme. Hrůzy, jichž jsme se museli bát, můžou přijít. Pořád je tu ozbrojená StB, ten úřad pro intriky proti obyvatelstvu, jehož se musí bát starý i nový Urbánek. Muž jménem Adamec mě nezklamal, včetně demise. Radostným zjevením jsou – pro svou vtipnou kázeň – studenti. Rehabilitovali se herci. Na starém místě se nově zachovali mnozí novináři, lidé z techniky i programu rozhlasu a televize. Právilo se pořád, že opozice nemá program ani akční schopnost: obě ukázala, hned jak se prvně mohla sejít v Občanském fóru. Nevěřil jsem, že se dneška dožiju. Pocit vítězství, jaký vidím u mladých lidí, připomíná mi však psychický stav komunistů po volbách v květnu 1946. A o tom budu mluvit.

Dnešní veliká svoboda slova a shromažďování začala pro mne cenzurním zásahem, poučnějším než všechny v mém životě. Poslední listopadové soboty, kdy se na Letenské pláni konal tábor lidu, požádal jsem ráno organizátory také o slovo. Řekli mi, ať v poledne přijdu na místo. Tam jsem se dověděl, že s mým slovem se nepočítá, že však můžu jít na tribunu. Řekl jsem, že u věci, do které nesmím mluvit, nebudu dělat parádu. „O čem chcete mluvit?“ zeptali se. „Takto se mě neptala ani stranická organizace před sjezdem spisovatelů v roce 1967,“ řekl jsem a šel.

Uražen až do zimních bot své osobnosti rozhrnoval jsem dav hrnoucí se proti mně, až jsem se dostal na volné prostranství. Ucítil jsem svěží van vzduchu a uviděl, jak svitem slunka poletuje sníh. Ten čistý a jasný děj způsobil, že se ve mně od bot nahoru zvedl slavnostní smích: Tak to je, takto to vždycky je, Ludvíku, poznáváš to? – Neboť jsem to poznával: svůj životní vjem,

když jsem v roce 1946 vstoupil do komunistické strany, a doslova druhého dne s údivem a urážkou viděl její vnitřek. Cítil jsem, že jsem se odsoudil k nespokojenosti až k neštěstí, netušil jsem však, že potrvá dvacet let, než se tam dostanu k slovu, jímž se zas odekleju a osvobodím. A v tom roce 1967 jsem opravdu mysl-el, že jsem se z komunistické strany vysvobodil. Byl to sebe-klam! Vysvobozuju se z ní až tu na Letenské pláni, kdy se pro dostatek bojovníků propouštím z boje proti ní. Vrací se mi mlá-dí, říkalo se ve mně, jak jsem procházel davem, v němž radostně vlály prapory, teplé šály a děti.

Další průběh té události pozoroval jsem skrz televizi. Nic osob-ního mi nemohlo pokazit slavnostní přesvědčení, že vyhráváme. V pozorovatelské pozici jsem ale postřehl, že bych opravdu měl co povědět a jak je dobře, že jsem nemluvil, protože zítra to po-vím líp. Večer jsem organizátorům opakoval své přání. „O čem chcete mluvit,“ ptal se hlas v telefonu. Řekl jsem mu to, on řekl, že se mnou souhlasí a mé přání přednese kolektivu. Ráno dostal jsem vzkaz, abych se dostavil. Když jsem se vybíral z domu, ozval se telefon a jiný hlas pravil, že mé vystoupení bylo by ne-taktické. To mě rozzuřilo, nešel jsem nikam a na revoluci, zost-řenou větším mrazem, se zas díval v televizi. To úžasné dění nemohlo se ničím osobním pokazit; ba byl jsem rád, že mě zas nepustili k slovu, protože teď jsem jistojistě věděl, co tu chybí a jak to nejstručněji a nejvýrazněji říct.

Druhého dne ráno jsem telefonoval do ústředí, že chci něco říct na Václavském náměstí, a když nebudu moci, „najdu si vlastní náměstí!“, zařval jsem jak funkcionář odstrkovaný od moci. Pří-jemný ženský hlas mě mírnil argumenty, jimiž mimoděk prozra-zoval ráz jejich debaty o mně: mé těžiště je prý v psaní, pro mou řeč není pravá chvíle. Se zlostí, kterou jsem už se smyslem pro srandu hrál, jsem řekl: „Pověz jim, že já si své těžiště i svou pra-vou chvíli určuju sám!“

Volím teď tuto pravou chvíli, abych oznámil, že své těžiště přenáším jinam: protože až na to, co jsem chtěl říct, jsem s vý-vojem věcí i beze mne spokojen. Možná měli pravdu, když mě

nepustili k slovu, a já jsem přece zvyklý, že jich je vždycky víc. Směšnosmutné je, jak málo váží jedinec, když se i jeho silou dá velická věc do pohybu.

K maloduché sebelítosti a urážce se tu přiznávám jen proto, že mi pomohla k novému sebeurčení: už nikdy se nestanu orgánem ničeho a nikoho, nepřijmu žádnou objednávku, nikdo mě už nezavolá ke kázni či k zasedacímu pořádku. Porážku šikovně měnit v zisk – to přece dělám pořád. Pádem starého režimu vrátilo se mi mládí, na něž mám ovšem už méně času a sil. Ale dostávám to, o čem jsem sníval, co jsem však omylem podmiňoval „svobodou pracujícího lidu“. Nejtěžší úlohou spisovatele není být s lidem, nýbrž vydržet sám či s několika sobě podobnými a blízkými lidmi.

Poučná příhoda z nejnovější revoluce mě zachránila pro mne. Připomněla mi, co jsem od všeobecné svobody chtěl já. A vida, málem bych byl porušil své poznání a rozhodnutí, jež jsem udělal v těžší době a ve větším sklíčení, kdy Milan Šimečka s jinými byl ve vězení a já v jeho botách napsal toto: „Poměry se mohou změnit způsobem, jaký si dnes ani neumíme představit... A ulice budou plny lidí, kteří jako by teprv teď dostali rozum, který mohli mít daleko dřív... Já tam nebudu.“ (Šimečkovy boty, únor 1982)

11. prosince 1989

DOBŘÝ DEN!

Jsem ohromený odpovědí některých politiků, novinářů a vás přátel na duchovní gesto, jímž zástupce katolické církve zasvětil na Velehradě náš národ Panně Marii. A velice rozčarovaný průhledem skrz draperie naší demokracie, plurality, občanských práv a jak to všechno jmenujete. Vy možná, vinou vzdělání, umíte připustit, že tento fyzický svět a vesmír je prostoupen vesmírem druhým, třetím, ale dráždí vás, když někdo myslí a mluví, jako by o něm věděl něco přesnějšího, nebo že ho cítí tam, kde vy ne.

Jak jste vlastně připraveni na duchovní komunikaci s čímkoli nevaším? Je skoro jisté, že v této chvíli nějaký vlivný buddhista poručí celé lidstvo do vyšší vůle dle své víry. Tak zvedněte se, to už je případ pro stranické plénum OSN!

V roce 1970 mě čekal soud za Deset bodů, žalobu měl jsem v ruce, soudný den byl určen. Dva dny předtím mi Hana Prošková přinesla růženec, aby mě chránil před zlem. Samozřejmě jsem si růženec neříkal, ale neodmítl jsem ho a mám ho. Jako vy, také já mám nadání zřít spíše těžkou Hanu Proškovou v bořárech mužského čísla nežli ezoterickou Pannu Marii, ale zjevení Hany Proškové bylo duchovním zjevením váhy až materiální: soud se nekonal. To duch české společnosti ho tehdy ještě nedovolil. Potom v létě mě přítel Laďa Vaculka, malíř a sochař z Uherského Hradiště, zavedl ke Svatému Antonínkovi nad Blatnicí, aby mě představil knězi, jenž se za mne v té době modlil. Já jsem mu poděkoval, ač vy byste mu řekli: „Co si to dovoluujete?“

Katolík, jenž mne poručí do ochrany Panny Marie, dává mi to nejcennější, co zná. Já to nejcennější, co uznává a přeje mi, vezmu a uctím i od moslima nebo žida. Neboť osobně a na poli materiální politiky budu je posuzovat podle skutků jejich. Také katolickou církev. Jako nelze rybě vytýkat chyby v letu, tak ani katolík nemůžu hodnotit jinak než podle toho, jak zachovává to své vyšší. Katolická církev, jako všecko v této zemi, byla poničena, pokřivena, ochromena. Někteří bohoslovci přijali svěcení Státní bezpečnosti. Ale i ti ostatní: věří všichni v jednoho Boha? Když ne, tím víc si vážím těch, kteří i nevěřící jednají podle víry: vždyť i trpět je s vírou lehčí. Bude jistě dost témat k politické kritice církve: vy nás hodíte do klína Panence Marii a myslíte, že to máte vyřízeno? Pracovat!

Ohromilo mě, jak duchapřítomně špatně byl úkaz a čin povahy duchovní „ošetřen“ prostředky materiální politiky. Chyba, že kromě ministrů výroby, transportu a peněz nemáme ministra vyšší politiky, jenž by upozornil kolegy, co se na Velehradě stalo: katolíci byli vybidnuti, aby žili a jednali, jak od nich Panna čeká, a to nejen pro sebe a pro církev, ale pro celý národ. Byl to mo-

ment citový, básnický, duchovní, povznášející lidi nad rok a století, slovo sjednocující a harmonizující.

Tím víc mi vadí, že tam nebyl pan prezident: z taktu společenského, z citu uměleckého, vědomí historického, z politiky moravské. Ale proklouzla vám předtím jedna také slavnostní kompetenční porucha, vy pilní v kritice: první volba prezidenta! Neohradili jste se, když táž církev posvětila korunu demokratického panovníka. To jste ještě asi měli duchovnějšiho ducha: chutnala vám tehdy kapka první, stékající do poháru velice vyprahlého.

23. července 1993

TETELME SE

Byl jsem zvědavý, jak věc dopadne, a dopadla dobře: město Teplice nedovolí stavbu mešity ve svých křesťanských zdech! – Protože já mám na všechno dva názory, řeknu ten druhý.

Jak jsem tomu z novin porozuměl, šlo o to, zda se má v lázeňském městě, jež má zájem také o bohaté hosty z arabských zemí, dovolit vzniknout chrámu, v němž by mohli vykonávat svou pobožnost. Jak jsem rozuměl, oni by si ho zaplatili. S určitostí, jež je mi sympatická, rozhodli se Tepličtí nedovolit, aby se jim tam uchytila tak útočná víra, jako je islám. Myslím, že toto je vzácný případ, kdy se něco dělá proti něčemu opravdu včas.

Já však neznám učení islámu a nevím, zda způsob, jak se praktikuje v některých zlopověstných zemích, je pravověrný, nadějný či nutný. Obecně si myslím, že jako v každém lidském duchovním úsilí jsou i v islámu dva proudy: konzervativní je odmítavou kritikou okolního ničivého světa, druhý vidí řešení v reformě, přizpůsobení a dorozumění s okolím. Teplice se pesimisticky zařídily na konflikt světa s islámem. Já si však říkám, zda se nemá styk s islámem rozvíjet, a podporovat tak všelidského Boha. Proto si myslím, že se těm mohamedánům kostelík měl povolit. A to už z důvodů pohostinství, obchod nechme bokem.

Mně se ovšem schopnost nějaké obce něco si na svém území

zakázat neboli vyprosit („to si vyprošuju, pane!“) zásadně líbí, je to dobrý příklad. Měly tedy Teplice zakázat – ale něco jiného: něco nebezpečnějšího a zákeřnějšího, co se tak snadno nepozná, kdežto mohamedána poznáte lehko. Tedy něco německého, českého, amerického, čeho se lidi chytají; islámu se náš člověk nechytne!

Ale nelíbí se mi to i z jiného důvodu. Myslím na katolické misionáře, za nimiž tak často nastupovali obchodníci a vojáci, tedy na to mečem pracující křesťanství, jež strašlivě zneužívalo původně pokojného přijetí. Nikdy neměli například Španělé roznášet Krista po Amerikách! Já od dětských let lituju, že indiánští bozi nebyli silnější; jenže on na tehdejší katolíky byl i jejich Bůh krátký. V rámci svého druhého názoru si myslím, že většina dnešních menších i globálních konfliktů – od ruského pravoslaví v Čečensku po asijský marxismus – je původu křesťanského. Teď se drobně tetelme.

5. března 1996

KRÁSY ZÁKONA

Rychlík ze Žiliny přijel do Lidče včas. Ve zbědovaném voze slovenských železnic bylo teplo. V kupé u okna seděli dva mladí Ukrajinci. Jeden rozuměl česky, a když přišla pasová kontrolorka, klidně ukázal pas a jakýsi další papír. Druhý rozčileně otáčel v prstech škatulkou sirek, měl jen pas, a když kontrolorka řekla „Děngi?“, ukázal dolary na pět dní pobytu. Šla dál. Byla mladá, oděná černě a neprůbojně jako do vesmíru či do podsvětí.

Uvažoval jsem kdysi, jakým stylem se zhroutí Sovětský svaz („já se toho nedožiju“), a viděl to jako rozpad na hordy, jež, nemajíce doma co jíst, povalí se na Západ, vylupující kraj. Tu nám nezbude než střílet je: naše stará úloha v dějinách Evropy přepadávané pronárody Východu. Proto jsem byl rád, že se tamní moci jaksi daří držet zbídačené lidi na řetěze, a přes mravní nechuť uznávám, že bylo asi správné vzít Rusko do Rady Evropy.

Ve vagoně vpředu povstal hluk: pasová kontrola se zřejmě stupňovala. Vyhlédl jsem a viděl, že mladá žena zrovna drží za límec muže, jemuž sahala po ramena, a šupuje ho z vozu ven. A on jí šel! Zvyk poroby? Nemohl jsem na to hledět, vrátil jsem se do kupé. Bylo ticho, škatulka sirek se rozčileně otáčela. Tu se přiřítíl vysoký štíhlý blondák, něco pravil a náš Ukrajinec s papíry v pořádku vyndal svazek bankovek a několik mu jich odpočítal. Muž odběhl: byl inteligentní tváře, oblečen jak středoškolský profesor na školním výletě. Podíval jsem se na hodinky: meškali jsme deset minut. Na chodbičce bylo znovu slyšet ostrý hlas zákona a jakési bouchání. Vyšel jsem, a bouchání vznikalo z toho, jak mladá žena, pod neprůbojným oděvem jistě lepá, odstraňovala z vlaku dva Ukrajince naráz: jeden z nich byl náš profesor! „Ona ho vyhazuje,“ řekl jsem do kupé. Náš přítel vyletěl na peron: nešťastník mu peníze chtěl vrátit, ale kontrolorka to nedovolovala. Zavola jsem z okna: „On mu to půjčil!“ Nechala tedy peníze vrátit, ale napomenula mě: „Nezastávejte se jich! Oni se sem za jedny peníze chtějí dostat všichni.“ Vlak se konečně hnul, krabička sirek se uklidnila. Ukrajinec mluvící trochu česky vyprávěl, jak někdo u nich prodal dům, chtěl emigrovat, a než se rozkýval, měly jeho peníze cenu jednoho kila masa.

Na Vsetíně mi to napadlo a až do Prahy jsem se tomu divil: proč já jsem mu ty chybějící peníze nedal? Jenom nepolepšitelný filozof může nám vykládat cosi o kráse zákonů.

19. března 1996

OBEČ

Byl jsem proti tomu, když mi bylo dvacet, a jsem proti tomu dnes tím víc: že dali volební právo osmnáctiletým. Vždyť jsem viděl, jak jsou hloupí, a za padesát let mohli jediné dál zhloupnout. A budou zas volit: s jakou zkušeností, s jakými vjemy, pod jakými tříštivými vlivy? Hlavně však s jakým míněním o parlamentu! Proto jedna z věcí, které my senátoři prosadí-

me, bude přiblížit volební právo hranici rozumu. (Možná z obou stran.)

Když my senátoři jdeme ulicemi Prahy, co vidíme: co je tu pro juniory mezi čtrnácti až osmnácti lety? Mezi bankami, a. s., není žádná komponovaná proluka, žádný prostor, jenž by jim nahrazoval louku, potok, skály. Žádný plácek pro blbnutí zadarmo a bez klubové legitimace. Jděte svými městy, rodičové, a hledejte roh od rohu: Co tu uvidíte pro své riskantní děti, kam byste je mohli pustit beze strachu a bez peněz? Jediné zařízení, jež město Praha pro volný, přírodní pohyb juniorů mimoděk zbudovalo, je vydlážděná plocha za Národním divadlem: tam je vídám, jak s oprávněným porušením zákazu šíleně řádí na kolečkových bruslích a prknech valibátech, a já je obdivuju. Napřed mě to zlobilo, než jsem si řekl: a kam s tím mají jít? Potřebují mít takový prostor na dosah krátkého klusu, a ne až v Troji či v Braníku! Tu se děje jejich svoboda, ne v tisku! Potřebují obytné město.

Za onoho režimu by se v takto předvolební době Strana dobře škeřila i na mládež a mezi svými politickými vnadami měla by nějakou též pro ni. Bylo to povinné: i vesnické národní výbory si musely vymýšlet dobré úmysly pro mládež; z nichž mnohé se snad povedly: zřizovala se hřiště, klubovny, bazény... V dnešní odstátněné péči o mládež se její vychovatelé, vedoucí a organizace cítí sice svobodni v myšlenkách i metodách, ale jsou vyhazováni z kluboven a dvorů, z budov a parcel. Má vaše město nějaký program pro lidi, o jejichž nedospělé hlasy se bude jednou ucházet? V této souvislosti se ptám, čeho je například na Starém Městě pražském mladým lidem víc třeba: hotelu Four Seasons, podzemních garáží na Příkopech, nebo volného prostoru se stromy a s různými vynálezy na zábavu a hry? Dočasní páni města jednají, jako by Praha potřebovala víc cizince a bankéře než mládež. Vzpomeňte si na to, junioři, až vám bude osmnáct!

Napadá-li někomu, že takovéto názory jsou poznamenány socialismem, tak ať. Já je ovšem připínám k jinému, neideologickému pojmu: stojím v titulku tohoto Posledního slova.

23. dubna 1996